

Emlékezés dr. Kóczyán Géza nagyatádi gyógyszerészre, a magyar etnobotanika jeles kutatójára

Dr. Szabó László Gy.

10 évvel ezelőtt, 1987. november 24-én, 45 éves korában távozott el az élők sorából dr. Kóczyán Géza nagyatádi főgyógyszerész, gyógyszerértarvezető, a hazai népi orvoslás egyik legkiválóbb kutatója.

Zalaegerszegen született, 10 éves koráig szülővárosán kívül Berzencén és Csurgón, majd 1952-től haláláig Nagyatádon élt.

1965-ben szerzett gyógyszerési oklevelet a budapesti (Semmelweis) Orvostudományi Egyetemen.

Kiváló észbeli képességei, rendkívüli természettudományos és történelmi műveltsége alkalmassá tették volna, hogy egyetemi vagy kutatói pályán is kitűnhessen, de a családi kötelességteljesítés, a gyógyszerési hivatás haza szólította, átvette édesapjától a nagyatádi gyógyszerértar vezetését. Ősei apai és anyai (*Sperlágh*) ágon is neves gyógyszerészek voltak, családja története magába foglalta szinte egész Kárpát-Európa történelmét. Kereste a magyarság és a testvéri szomszéd népek kapcsolatait, s ez a tudatos törekvés vezette érdeklődését a népi orvoslás, a gyógynövény-használat és az etnobotanikai kutatás felé.

Kiemelkedően éles memóriával és nyelvtudással rendelkezett (értett és beszélt angolul, oroszul, lengyelül, szlovákul, ukránul, románul, sőt cigány nyelven is). Nagy lelkiismeretességgel lejegyzett gyűjtéseit magnetofon-felvételek egészítették ki (a Semmelweis Orvostörténelmi Múzeum őrzi). Munkatársait bevonva botanikailag mindig pontosan azonosította a növénytaxonokat, ehhez herbariumot is készített ideiglenes jelleggel.

Szűkebb hazájában, Somogyban 20 éven át gyűjtött, így Nagyatádon, Bodvicán, Bélaváron, Vízváron, Taranyban, Háromfán, Berzencén, Csurgón, Gyékényesen. 1973-ban gyűjtőtársaival a Kászoni-medencében, 1974-ben Gyimesen, Gelencén és Csernátonban, 1975-ben Kalotaszegen, 1976–1977-ben Máramarosban, 1978-ban Ájban és Faluskában, 1979-ben Kisbaconban és Répáshután végzett gyűjtőmunkát. Dolgozataiban a gyűjtött anyagot nemcsak gazdasági szempontok szerint csoportosította, hanem a népi gyógynövényeket az országban, sőt nemzetközi viszonylatban is elsőként osztályozta hatástani szempontok figyelembe vételével.

Erdély népgyógyászati értékeinek megmentését különösen fontosnak tartotta, s a pusztuló erdélyi magyarság körében apostoli tevékenységet végzett, reményt és hitet adott a csüggedő lelkekbe (akkor még diktatúra volt!).

Mindig hangsúlyozta, hogy a szomszédos népek kultúrája a népi gyógyászat és növényismeret terén is egymásra hat. Minden nemzetiséggel szót értett, minden népcsoportot szeretettel tudott megközelíteni. Legutoljára a somogyi cigányok népi orvoslási szokásairól tartott nagy érdeklődést kiváltott előadást Szekszárdon 1987-ben.

Megjelent dolgozatai (főleg a Gyógyszerészetben, Bo-

tanikai Közleményekben) gyűjtéseinek ugyan kisebb hányadát teszik ki, de 1050 oldalas – kiadásra érdemes – disszertációja (1985, „A hagyományos parasztagdalkodás természet, a gyűjtőgető gazdalkodás vad növényfajainak etnobotanikai értékelése”) olyan adattár és feldolgozás, mely pótolhatatlan értéket jelent az elkövetkező generációk számára is. E dolgozata alapján avatták mezőgazdasági doktorrá a Keszthelyi (ma Pannon) Agrártudományi Egyetem mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Karán.

Kalotaszegi és gyimesi népi orvoslási gyűjtését tartalmazó feldolgozásai az önkéntes néprajzi gyűjtők országos pályázatán kiemelt díjazásban részesültek. Több közép-európai szimpozionon és hazai konferencián tartott előadást. A szaktudomány is elismerte, hiszen a néhai *Antall József* (akkor főigazgató) által vezetett Magyar Orvostörténelmi Társaság alelnöknek választotta a Népi Orvoslási szakosztály élére. (Halála után maga Antall József méltalta tevékenységét a megemlékező szakülésein.)

Kóczyán Géza példás szemléletű és gazdag tudásanyagot megőrző munkái és gyűjtött adatai a hazai gyógyszerészet, gyógynövénykutatás és etnobotanika maradandó értékei.

PUBLIKÁCIÓI

Pintér I., Szabó I., Kóczyán G., Gál M., Szabó L.: Kultúrnövény-tájfajták, vad növényfajok és etnobotanikai adatok gyűjtése a Kászoni-medencében. *Agrobotanika* 16, 123–137 (1974).

Kóczyán G., Pintér I., Szabó L.: Adatok a gyimesi csángók népi gyógyászatához. *Gyógyszerészet* 19, 226–230 (1975).

Kóczyán G., Pintér I., Gál M., Szabó I., Szabó L.: Etnobotanikai adatok Gyimesvölgyéből. *Bot. Közlem.* 63, (1), 29–35 (1976).

Kóczyán G., Szabó I., Szabó L.: Kalotaszegi népgyógyászati adatok. *Gyógyszerészet* 21, 5–17 (1977).

Kóczyán G., Szabó I., Szabó L.: Etnobotanikai adatok Kalotaszegről. *Bot. Közlem.* 64, (1), 23–30 (1977).

Kóczyán G., Szabó L. Gy.: Nagyatád egy kertészgazdaságának leírása, agrobotanikai értékei és géntartalékai. *Agrártört. Szle* 78, (1–2), 181–197 (1978).

Kóczyán G., Szabó L. Gy.: A *Helleborus* (hunyor) fajok népgyógyászati felhasználására vonatkozó adatok. *Comm. Hist. Artis Med. Suppl.* 11–12, 115–154 (1979).

Kóczyán G.: Egyes Solanaceae fajok pszichotomimetikumként való használata a népgyógyászatban. *Comm. Hist. Artis Med. Suppl.* 11–12, 155–160 (1979).

Kóczyán G.: Hozzászólás dr. Szabó László Gy. „Gyógynövények a gyógyszerértarban” címmel az 1978. évi

9. számban megjelent írásához. *Gyógyszerészet* 23, 68–69 (1979).

Szabó L. Gy., Kóczián G.: Gyógynövények Sadler József „Magyarzat a magyar plánták szárított gyűjteményéhez” c. művében. *Gyógyszerészet* 26, 212–219 (1982).

Kóczián G.: Máramarosi népgyógyászati adatok „Dunavölgyi Ethnomedicina”. Magyar Orvostörténelmi Társaság Népi Orvoslás Szakosztálya rendezvénye 1983. május 20–21., Szentendre

Szabó L. Gy., Kóczián G.: A Sadler József által leírt növények gazdasági rendszerezése. *Agrártört. Szle* 84, (3–4), 507–532 (1984).

Kóczián G.: A hagyományos parasztagdálkodás természetű, a gyűjtögető gazdálkodás vad növényfajainak etnobotanikai értékelése. Egyetemi doktori disszertáció. ATE, Mosonmagyaróvár, 1985. 1050 pp.

Kóczián G.: Etnobotanikai vizsgálatok Répáshután. Miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi kiadványai. 1986. 229–256 p.

Kóczián G.: A népi fitoterápia néhány fontosabb gyógynövénye Dél-Somogyban. *Somogyi Honismereti Híradó* (1), 37–44 (1986).

Kóczián G., Szabó L. Gy.: Fontosabb teakeverékek a népi orvoslásban. *Gyógyszerészet* 32, 191–196 (1988).

Kóczián G.: Gyógyborok és pálinkával készített kivonatok a népi orvoslásban. *Gyógyszerészet* 32, 303–308 (1988).

Kóczián G.: A taranyi cigányok gyógyító és mérgező növényei. *Gyógyszerészet* 32, 417–421 (1988).

Kóczián G.: A káros szenvedélyek okai – az alkoholfogyasztás népi orvoslási hagyományai és túlzásai. *Gyógyszerészet* 34, 303–306 (1990).

Kóczián G.: Gyakran használt növények a magyar népi állatorvoslásban. *Gyógyszerészet* 34, 307–316 (1990).

Kóczián G., Szabó L. Gy.: A szlovákiai Áj és Falucska községek népeinek gyógynövényhasználata, etnobotanikai tudása (adatközlés). *Gyógyszerészet* 34, 371–377 (1990).

Kóczián G.: A népi orvoslás értékelési problémái. *Gyógyszerészet* 35, 95–99 (1991).

Gy. L. Szabó: *In memoriam of Géza Kóczián, pharmacist at Nagyatád, who was an outstanding Hungarian ethnobotanist*

(*Janus Pannonius Tudományegyetem, Növénytan Tanszék és Botanikus Kert, Pécs, Ifjúság u. 6 – 7624*)